

Kömür Madencilik Sektörü ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 176 Sayılı Sözleşmesi ile Bu Sektöre Yönelik Yürürlüğe Konan İş Sağlığı ve Güvenliği Düzenlemeleri

Doç. Dr. Suat UĞUR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
suatugur@yahoo.com

Dr. Özgür TOPKAYA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
ozgurtopkaya@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı; Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 176 Sayılı Sözleşmesinin maden işçilerinin iş sağlığı ve güvenliği üzerinde meydana getirdiği değişiklikleri literatür taraması ve istatistiki veriler ışığında değerlendirilmiştir. Ekonomik anlamda bireyler ve işletmeler açısından geçmişten günümüze kadar kullanılan dünyanın en önemli enerji kaynaklarından birisi olarak tanımlanan kömür, sosyal açıdan kömür madeni çalışanları için bir geçim kaynağı niteliğindedir. Teknolojinin ilerlemesi ve yaşanan bir takım kazalar sonrası elde edilen deneyimler sonucu gelişmiş ülkelerde bu sektörde yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıklarının oranlarında ciddi düşüşler yaşanmıştır. Aynı felaketleri son yıllarda sıkça yaşayan Türkiye'nin de acı deneyimlerden ders çıkararak, mevcut uluslararası sözleşmeler ışığında madencilik sektöründeki iş sağlığı ve güvenliği kurallarını yeniden düzenleyerek, felaketlerin önüne geçmesi beklenmektedir. Çalışmada; Türkiye'nin madencilik sektörüne yönelik kabul ettiği yasaların, iş sağlığı ve güvenliği açısından 176 sayılı sözleşmeye göre daha ayrıntılı noktalar içerirken, Sözleşmenin kabulü ile birlikte sosyal tarafların iş sağlığı ve güvenliği konularında daha fazla sorumluluk almaları gerektiği vurgusu yapılmaktadır. İş kazalarının azaltılmasında çalışanların bilinçlendirilmeleri, sosyal diyalog, iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşturulması ve örgütlü işgücünün önemi çözüm olarak sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kömür Madencilik, İş Sağlığı ve Güvenliği, ILO 176 Sayılı Sözleşmesi.

Coal Industry: Work Safety and Health Regulations About the Industry Following the Ratification of International Labor Organization's Convention 176

Abstract

The study aims to discuss the recently ratified Convention 176 of International Labour Organization (ILO) in the light of literature review and statistical data. While in economic thinking coal mining refers to one of the main source of energy for individuals and organizations, it also refers to way of living for coal mine workers. Developed nations decreased the ratio of fatal accidents and injuries in coal

¹ Bu çalışma, 15-17 Mayıs 2015 tarihleri arasında, Sakarya Üniversitesi tarafından Kocaeli, Kartepe'de düzenlenen, 16. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi'nde bildiri olarak sunulan "Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 176 Sayılı Sözleşmesi Işığında, Türkiye'de Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Üzerine Bir İnceleme" isimli çalışmanın genişletilmiş halidir.

mines by the help of technological improvements and their sad experiences in the past. Likewise, Turkey is also expected to decrease the ratio of fatal injuries and accidents in coal mining activities by structuring its work safety and health regulations in mines in the light of recently ratified Convention 176 of ILO. The study stresses that Turkey's while Turkey's existing regulations about mines have detailed points compared to Convention; yet, the Convention will also increase the responsibility of social parties with respect to health and safety measures in the mines. The study proposes increasing awareness of employees, social dialogue, establishing work safety and health culture and the significance of organized workforce as solution to workplace accidents.

Keywords: Coal Mining, Work Safety and Health, Convention 176 of ILO...

Jel Classification Codes: J80, J28, I3,

GİRİŞ

Kömür; antik çağlardan günümüze kadar kullanılan önemli bir enerji kaynağıdır. 18. yy. İngiltere'sinde kurulan ilk fabrikaların enerji ihtiyacını karşılamıştır. Ucuz yakıt niteliğini taşıması bu dönemde kömürün madenlerden çıkarılması için ekonomik bir güdü teşkil etmiştir. Buharlı motorun icadı ile birlikte kömür madenlerinde daha derinlere inilebilmesi mümkün olmuş böylece sektör gelişmiştir. Bunda madenlerde kullanılan ve madenlerde biriken suyun dışarı atılmasını sağlayan buharlı motorun icadının önemi büyüktür. Bu yönüyle Sanayi Devriminin ortaya çıkmasına yol açan önemli faktörlerden birisi olarak endüstri ilişkileri tarihindeki yerini almıştır. 19. yy'dan itibaren temel enerji kaynağı haline gelmiştir.

Kömür madeni halen önemini sürdürmektedir. Günümüzde dünyanın enerji ihtiyacının %22'si ve dünyadaki elektriğin yaklaşık %40'ı kömür tarafından sağlanmaktadır. Dünyanın en büyük ekonomilerinden birisi olan ABD'nin elektrik ihtiyacının yarısından fazlası kömür tarafından karşılanmaktadır. Kömür ayrıca kontrplak ve plastik şişelerin yapımında gerekli olan reçine ve asetik aside dönüştürülen metil alkol maddesinin yapımında kullanılan önemli bir bileşendir. Kömür rezervleri yerkürenin hemen her yerinde yaygın olarak bulunmaktadır. Buna rağmen, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin ve Hindistan dünyanın çıkarılabilir kömür rezervlerinin yarısından fazlasını barındırmaktadır (Fosdyke, 2008:vii).

Kömür madeninin çıkarılması ve işlenmesi sırasında ortaya çıkan iş kazaları ve meslek hastalıkları sadece Türkiye'de değil dünyada da sıkça görülen bir durumdur. Kömür, iş sağlığı ve güvenliği alanının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli bir yere sahip bulunmaktadır (Yiğit, 2005:3). Bu sektörde iş kazaları ve meslek hastalıklarını önleme üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen tecrübelerin sektöre yansıtılması ile günümüzde gelişmiş ülkelerde kömür madenlerinde görülen iş kazaları ve meslek hastalıklarının oranı geçmişe göre büyük ölçüde azalmıştır. Buna karşın son yıllarda Türkiye'de madencilik sektöründe görülen kazalar; bu sektörde çalışma standartlarını, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin artırılarak yeniden düzenlenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

13 Mayıs 2014'te Manisa Soma'da 301 madencinin ölümü ile ve 28 Ekim 2014'te Konya, Karaman Ermenek'te 18 madencinin, maden içerisine su birikmesi sonucu boğularak yaşamlarını kaybetmeleri, devletin bu alana

yönelik olarak özel tedbirleri uygulamaya koymasına yol açmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1995 yılında Cenevre'de yapılan 82. oturumunda kabul edilen "176 Sayılı Maden İşyerlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi" 12 Aralık 2014 tarihli ve 29203 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak onaylanmıştır (Resmi Gazete, 12 Aralık 2014, Sayı 29203, Kanun No: 6580). Çalışmanın bundan sonraki kısmında Dünyada ve Türkiye'de kömür sektörü ile ilgili veriler aktarılmaktadır. Bunu takiben bu sektörde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak düzenlenen 176 sayılı sözleşme incelenmektedir.

1. Dünyada ve Türkiye'de Kömür Madencilik

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü 2013 yılı kayıtlarına göre; 2013 yılında ruhsatları düzenlenen 1767 maden işletmesi bulunmaktadır. Maden Kanununa göre 6 grup maden türü bulunmaktadır. Bu gruplardan 4. grupta; ismi sayılan madenler arasında linyit ve taşkömürü yer almaktadır. 2013 yılında 318 işletme maden çıkarma ve 286 işletme ise arama ruhsatı almıştır. Toplam 601 işletme bulunmaktadır. Ancak istatistikler incelendiğinde 31.12.2013 yılına kadar arama yapması amacıyla 7.704; işletme ruhsatı verilmiş 4.153 maden olduğu; bunların toplam sayısının 11.857 olduğu ve işletme izni olan maden sayısının ise 3.035 olduğu görülmektedir. 2011 yılında faaliyette olan 4. grup maden işletmesi sayısı 1.798 iken, 2012 yılında faaliyette olan işletme sayısı 1.877'ye yükselmiştir (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Maden İşleri Genel Müdürlüğü, 2015).

Dünya taş kömürü üretiminde Türkiye sıralamaya girememektedir. 2011 yılı verilerine göre bu alanda en fazla üretim %56 ile Çin tarafından yapılmaktadır. Çin'i takiben %9 ile Hindistan, %8 ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD), %5 ile Endonezya, %5 ile Avustralya ve nihayet %4 ile Rusya gelmektedir.

Tablo 1: Dünyada ve Türkiye'de Taşkömürü Üretimi, Ticareti ve Tüketimi Miktarı

	Yıl	Üretim	İthalat	İhracat	Stokta Değişim	Tüketim	
						Toplam	Kişi Başına
Dünya	2008	5.303.264	887.354	908.690	77.148	5.204.780	771
	2009	5.450.189	896.872	896.792	148.366	5.301.903	776
	2010	5.858.001	984.228	1.088.172	150.796	5.603.261	810
	2011	6.220.329	1.058.764	1.088.121	79.874	6.111.099	873
Türkiye	2008	2.601	19.489	-	-630	22.720	323
	2009	2.864	20.364	-	1.185	22.043	309
	2010	2.524	21.333	-	-1466	25.323	351
	2011	2.528	23.678	-	-26	26.232	359

Not: Verilen Rakamlar bin metre ton ve kişi başına kısmi kilogram şeklindedir.

Kaynak: United Nations (2011).Energy Statistics Yearbook, p.146.

1994-2011 yılları arasında Dünya taş kömürü üretimi ile ilgili olarak üretimin 3000 milyon metre tonun üzerinde bir seyir izlediği görülmektedir. 1994 yılında 3000 milyon metre ton olarak görülen üretim geçen yıllar ile birlikte sürekli olarak artış göstermiş ve 2011 yılı itibarıyla iki katı seviyesini aşmıştır. 2011 yılı itibarıyla taş kömürü üretimi 6000 milyon metre tonun üzerinde seyretmektedir (United Nations, 2011:140).

Tablo 2: Dünyada ve Türkiye’de Linyit ve Alt bitümlü Kömür, Ticareti ve Tüketimi Miktarı

	Yıl	Üretim	İthalat	İhracat	Stokta Değişim	Tüketim	
						Toplam	Kişi Başına
Dünya	2008	1501436	40500	21750	11973	1508213	223
	2009	1440105	33862	19064	384	1454519	213
	2010	1458968	37131	23869	8075	1464154	212
	2011	1482932	42929	20648	-8173	1513385	216
Türkiye	2008	76801	-	-	907	75894	1079
	2009	76635	-	-	-16	76651	1076
	2010	70875	-	-	590	70285	974
	2011	73588	-	-	-1350	74938	1026

Not: Verilen Rakamlar bin metre ton ve kişi başına kısmı kilogram şeklindedir.

Kaynak: United Nations (2011).Energy Statistics Yearbook, p.157-158

Dünyada başlıca linyit ve alt bitümlü kömür üreten ülkeler arasında Türkiye 2011 yılında Rusya Federasyonu ile birlikte dünya üretimindeki %5’lik üretim payı ile beşinci sırada yer almaktadır. Bu alanda ilk dört sırada %35 ile ABD, %12 ile Almanya, %8 ile Avusturya yer almaktadır. Dünyada linyit ve alt bitümlü kömür üretimi miktarı 1994 ile 2011 yılları arasında 1200 ila 1400 milyon metre ton arasında değişmektedir. (United Nations, 2011:156).

Tablo’da Türkiye’nin kömür tüketim verilerine ve gelecek tüketimleri ile ilgili tahminlere yer verilmektedir. Taşkömürü ve linyit kömürlerinin tüketimlerinin 2008 yılından bu yana geçen dönemde sürekli olarak arttığı görülmektedir. 2008 yılında 22 bin 864 ton taşkömürü ve 98 bin 630 ton linyit kömürü tüketilmiştir. Bu rakam 2014 yılında 41 bin 814 ton taşkömürü ve 140 bin 657 ton linyit kömürü olarak tabloda görülmektedir. 2015 yılından itibaren yer verilen tahminlerde kömür tüketiminin artarak devam edeceği öngörülmektedir. Buna göre 2015 yılında 45 bin 366 ton taşkömürü tüketimi ve 151 bin 659 ton linyit tüketimi şeklinde olacağı öngörülmektedir.

Tablo 3: Türkiye’nin Kömür Tüketim Verileri (Bin Ton)

Yıllar	Taşkömürü	Linyit	Yıllar	Taşkömürü	Linyit
2008	22.864	98.630	2015	45.366	151.659
2009	25.523	101.488	2016	49.117	162.701
2010	29.688	102.705	2017	54.573	174.559
2011	31.374	113.932	2018	61.733	191.189
2012	35.013	119.233	2019	69.968	202.334
2013	38.451	130.382	2020	81.038	
2014	41.814	140.657			

Kaynak: T.C. Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü, Taşkömürü Sektör Raporu, Mayıs 2014, s.26.

2020 yılında taşkömürü üretiminin 81 bin 38 tona yükseleceği görülmektedir. 2020 yılında linyit tüketimiyle ilgili tahmin verisi bulunmamakta ancak 2019 yılında bu rakamın 202 bin 334 tona çıkacağı öngörülmektedir.

2. Kömür Madenlerinde İş Kazaları

İş kazalarının asgari düzeye indirilebilmesi veya önlenmesi için bir takım tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bunun için iş kazalarının kaydedilmesi

ve kayıtların belli aralıklar değerlendirilmesi önem taşımaktadır (Yiğit, 2013:149). İş kazalarının sınıflandırılmasında Avrupa İş Kazaları İstatistikleri (ESAW) metodolojisi kullanılmaktadır. Bu sınıflandırma ile ilgili proje 1990 yılında başlamıştır. 1993-95 yılları arası veriler ESAW'ın 1. aşama olarak nitelendirdiği standartta ve 1996 yılından itibaren düzenli olarak ESAW'ın 2. aşama olarak nitelendirdiği sınıflamaya göre toplanmıştır. Proje ile Birlik düzeyinde iş kazaları üzerine karşılaştırılabilir bir veritabanı oluşturulması amaçlanmıştır. İş kazası, çalışma sırasında, çalışmada fiziksel ya da ruhsal bir zarara yol açan vaka şeklinde tanımlanmaktadır. Üç takvim günü veya daha fazla bir süreyle çalışanı işinden alan vakalar ESAW verilerinde tutulmaktadır. Ölümcül bir kaza ise kazanın meydana gelmesinden itibaren bir yıl içerisinde, kaza kurbanı çalışanın ölümüne yol açan kaza olarak nitelendirilmektedir (European Commission, 1999:5). Türkiye'de iş kazası istatistikleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından tutulmaktadır. 2012 ve öncesi yıllarda iş kazası geçiren sigortalı sayılarına ait istatistiklerde, ödemesi yapıp kapatılan iş kazası vaka sayıları esas alınırken; 2013 yılından itibaren iş kazası bildirim formunun elektronik ortamda alınmaya başlanması ile iş kazası geçiren tüm sigortalı sayılarına ait veriler Avrupa Birliği standartları (ESAW) dikkate alınarak verilmeye başlanmıştır. ESAW metodolojisine göre iş kazası sonrası işe başlama kazadan sonraki 5. günde meydana gelmiş ise bu iş kazası istatistiklere yansıtılmaktadır (SGK, 2013)

Kömür madenin çıkarılması sırasında çok sayıda iş kazasının yaşandığı çeşitli çalışmalar ile ortaya konmuştur (Bajpayee et al., 2004; Donoghue, 2004; Hunting and Weeks, 1993; Maiti et al., 2004). Madencilik faaliyetleri sırasında görülen iş kazaları çeşitli şekillerde meydana gelmektedir. Bunlar; göçükler, topuk patlaması, gaz ve toz patlamaları, nakliyat işleri, su baskını, makine ve donanım kullanımı, elektrik kullanımı, ocak yangınları, patlamalar ve şok dalgaları, malzeme düşmesi veya kayması, havasızlık, zehirli ve boğucu gazların etkisi vb. nedenler ile ortaya çıkmaktadır. Yeraltı madencilik faaliyetleri sırasında yaşanan kazaların büyük kısmı göçükler sebebiyle olmaktadır (Kılıç vd., 2009:12).

ABD'de yaşanan bir dizi maden felaketi ve çok sayıda madencinin ölümünün ardından iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili federal ve eyalet yasaları hazırlanmış ve yayımlanmıştır. 1990'lı yılların başında Avustralya'nın New South Wales ve Queensland eyaletlerindeki kömür madencilik sektörleri yüksek düzeydeki ölüm ve yaralanma oranlarını düşürmek için riski azaltmayı öngören yeni iş sağlığı ve güvenliği yaklaşımlarını uygulamaya koymuşlardır (Poplin et al., 2008:1197). Bu yeni yaklaşım proaktif yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 4'te ekonomik faaliyete göre istihdam rakamları ve 2013 yılı itibariyle son 12 ay içerisinde iş kazası geçirenler ile ilgili verilere yer verilmektedir. Tablodaki veriler incelendiğinde, son altı yıllık dönemde Türkiye'de istihdam edilen kişi sayısının artmakta olduğu buna karşın iş kazası geçiren kişi sayısının ise düştüğü görülmektedir.

Tablo 4 ayrıca sektörel analize uygun bir yapıda hazırlanmıştır. 2007 yılında 136 bin olan madencilik ve taş ocakçılığı istihdamı geçen yıllar ile birlikte düşüş göstermiş ve 2013 yılında 121 bin olarak gerçekleşmiştir. Kömür madencilik de içeren bu sektörde iş kazası verileri incelendiğinde ise 2007 yılında 14 bin iş kazası yaşandığı görülmektedir. 2013 yılında ise bu rakam

13 bine gerilemiş ancak bir önceki yıla göre 10,4 oranına yükselmiştir. Bunun temel sebebi istihdam azalmasına rağmen iş kazaları sayısının düşmemiş olmasıdır. İstihdam edilenlerin %10,4'ünün iş kazası geçirdiği ortaya çıkmaktadır. Bu oran; madencilik ve taş ocakçılığı sektörünü diğer sektörler arasında potansiyel olarak en riskli işlerin olduğu sektör olarak öne çıkarmaktadır.

Tablo 4: Türkiye’de Ekonomik Faaliyete Göre İş Kazası Geçirenler, 2007-2013

Ekonomik Faaliyet (NACE Rev. 2)	Son 12 ay içerisinde istihdam edilenler		İş Kazası			
			Son 12 ay içerisinde iş kazası geçirenler			
	Sayı (000)		Sayı (000)		Oran (%)	
	2007 ⁽¹⁾	2013	2007 ⁽¹⁾	2013	2007 ⁽¹⁾	2013
Toplam	24.470	30.614	725	706	3,0	2,3
A Tarım, ormancılık ve balıkçılık	6.117	7.555	122	148	2,0	2,0
B Madencilik ve Taş Ocakçılığı	136	121	14	13	10,3	10,4
C İmalat	4.634	5.504	237	183	5,1	3,3
D,E elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	134	244	7	13	5,2	5,2
F İnşaat	1.804	2.346	82	101	4,5	4,3
G,I Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller	5.026	5.889	132	114	2,6	1,9
H,J Ulaştırma, depolama ve haberleşme, Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler	1.346	1.565	48	41	3,6	2,6
K-N Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kuramlara yardımcı iş hizmetleri	1.173	2.371	15	31	1,3	1,3
O-U Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmet faaliyetleri	4.100	5.018	68	62	1,7	1,2
8 yıldan önce işten ayrılanlar	-	-	-	-	-	-

Kaynak: TÜİK, İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırması Sonuçları, 2013, s.20.

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

1) 2007 sonuçları, 2008 bazlı nüfus projeksiyonuna ve NACE Rev1&Rev2 geçiş oranlarına göre revize edilmiştir.

2) Tüm ekonomik faaliyetler, Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması (Nace Rev2) ye göre 9 Ana sektör itibarıyla verilmiştir.

Tablo 4’e göre son altı yıllık dönemde iş kazası oranını koruyan sektörler arasında elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon sektörü, inşaat sektörü, tarım ormancılık ve balıkçılık sektörü, mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kuramlara yardımcı iş hizmetleri yer almaktadır.

Tablo 5’de iş kazası geçiren sigortalı sayılarının ekonomik faaliyet sınıflaması ve cinsiyet dağılımı ile ilgili verilere yer verilmektedir. Buna göre en yüksek iş kazası bina inşaatı ile ilgili faaliyetlerde gerçekleşmiştir. İnşaat faaliyet kolunun ardından kömür ve linyit çıkarılması ile ilgili faaliyet kolu ve kara taşımacılığı kolu öne çıkmaktadır.

Tablo 5: 5510 Sayılı Kanununun 41/a Maddesi Kapsamında İş Kazası Geçiren Sigortalı Sayılarının Ekonomik Faaliyet Sınıflaması ve Cinsiyet Dağılımı, 2013

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması (NACE Rev. 2)	İş göremezlik süresine göre iş kazası geçiren sigortalı sayıları		
	Erkek	Kadın	Toplam
05 Kömür ve Linyit Çıkarılması	11.285	4	11.289
08 Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı	1.572	26	1.598
23 Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	8.489	724	9.213
41 Bina inşaatı	14.252	34	14.286
42 Bina dışı yapıların inşaatı	5.908	9	5.917
43 Özel inşaat faaliyetleri	6.703	61	6.794
49 Kara Taşımacılığı	7.387	210	7.597

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, SGK İstatistik Yıllıkları, 2013 Yılı İstatistikleri, Excel Dosyalarından

Tablo 5'te kömür ve linyit çıkarılması sonucu 2013 yılında iş kazası geçiren çalışan sayısı 11 bin 289 kişidir. Diğer madencilik ve taş ocakçılığı faaliyetlerinde iş kazası geçirenlerin sayısı ise 1598 kişidir. Kömür madenciliği faaliyeti alanında görülen iş kazaları; genel madencilik sektöründe görülen iş kazalarının yaklaşık %86'sını oluşturmaktadır.

Tablo 6: Avrupa Birliği'nde (AB28) Ekonomik Faaliyete Göre İş Kazası Sayıları, 2008-2012

Ekonomik Faaliyet (NACE Rev. 2)	İstihdam Edilenler (000)		İş Kazası Sayısı	
	2007 ⁽¹⁾	2013	2009 ⁽¹⁾	2012
Toplam (Tüm Sektörler)			2.800.681	2.487.794
B Madencilik ve Taş Ocakçılığı	7.080*	5.828	16.457	11808
B05 Kömür ve Linyit	2.718*	1.967	6.793	4.388
B06 Ham Petrol ve Doğalgaz Çıkarılması	790	779	477	280
B07 Metal Cevheri Madenciliği	-	458	800	746
B08 Diğer Madencilik ve İşleme Faaliyetleri	-	1.922	8.119	6.078
B09 Madencilik Destek Hizmetleri	-	701	268	3.315

Not: ¹ AB27 Rakamlarıdır.

Kaynak: Eurostat Veritabanı, Ekonomik Aktivite ve Cinsiyete Göre İş Kazası (Ölümcül Olmayan), Madencilik Sektörü (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2015 Cuma, Saat: 23:45),

Eurostat Veritabanı, Toplam Kaza Sayıları (http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hsw_mi01&lang=en),

Eurostat Veritabanı, Çalışan Sayıları, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>), derlenmiştir.

Tablo'da Avrupa Birliği genelinde ekonomik faaliyete göre iş kazası sayılarına yer verilmektedir. 2007 yılında Madencilik ve Taş Ocakçılığı sektöründe istihdam edilen kişi sayısı 7 milyon 80 bin kişidir. 2013 yılında istihdam sayısında azalma görülmektedir. İstihdam edilen kişi sayısı 5 milyon 828 bine gerilemiştir. İş kazası sayıları göz önünde bulundurulduğunda ise 2009 yılında 16.457 iş kazası yaşanırken, bu sayının 2012 yılında 11.808'e gerilediği görülmektedir.

Kömür ve linyit sektöründe 2007 yılında istihdam edilen kişi sayısı 2 milyon 718 bindir. İstihdam rakamları 2013 yılında düşerek 1 milyon 967 bine gerilemiştir. Kömür ve linyit alt kolunda meydana gelen iş kazalarında da

2007 ile 2012 yılları arasında önemli düşüş olduğu görülmektedir. 2007 yılında 6.793 olan iş kazası sayısı, 2012 yılında 4.388'e gerilemiştir.

Tablo 7: Seçilmiş Sektörlerde 2013 Yılında İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sonucu Hayatını Kaybedenler

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması (NACE Rev. 2)	İş Kazası ve Meslek Hastalığı Toplamı		
	Erkek	Kadın	Toplam
Kömür ve Linyit Çıkarılması	36	-	36
08 Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı	28	-	28
23 Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	48	-	48
41 Bina inşaatı	296	-	296
42 Bina dışı yapıların inşaatı	120	1	121
43 Özel inşaat faaliyetleri	104	-	104
49 Kara Taşımacılığı	183	-	183

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, SGK İstatistik Yıllıkları, 2013 Yılı İstatistikleri, Excel Dosyalarından derlenmiştir.

Tablo'da ekonomik faaliyet sınıflamasına göre iş kazası sonrası hayatını kaydeden kişi sayılarına yer verilmektedir. 2013 yılında kömür ve linyit çıkarılması faaliyetlerinde yaşamını kaybeden çalışan sayısı 36 kişidir. 2014 yılında henüz istatistiklere yansımaya 301 işçinin Soma Felaketinin ardından hayatını kaybetmesi ve ardından Konya Ermenek'te 18 madencinin iş kazası sonrası ölümü; istatistiklerde 2014 yılında önemli artışa işaret etmektedir.

Tabloda ayrıca iş kazası ve meslek hastalığı sonucu hayatını kaybeden kişi sayıları yer almaktadır. Ölümcül kazaların en yoğun yaşandığı sektörler arasında inşaat sektörü başı çekmektedir. Ardından AB'de olduğu gibi kara taşımacılığı sektörü gelmektedir.

Tablo 8: Avrupa Birliği'nde (AB28) Seçilmiş Sektörlerde 2012 Yılında Yaşanan Ölümlü Kaza Sayıları

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması (NACE Rev. 2)	Toplam
Tüm Sektörler	3515
B Madencilik ve İşlenmesi (Toplam)	78
B05 Kömür ve Linyit Çıkarılması	28
B08 Diğer Madencilik ve Taşocakçılığı	35
F İnşaat (Toplam)	872
H Taşımacılık ve Depolama (Toplam)	563

Kaynak: Eurostat Veritabanı, Fatal Accidents At Work, (http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submit_ViewTableAction.do, Erişim Tarihi: 25 Nisan 2013).

Tablo'da AB28'de seçilmiş sektörlerde 2012 yılında ölümlü iş kazaları sayılarına yer verilmektedir. Avrupa Birliği'nde tüm ekonomik faaliyetlerde meydana gelen kaza sayısı 3515'tir. Bu kazaların 78'i madencilik ve işlenmesi ile ilgili faaliyetlerde meydana gelmiştir. Türkiye ile paralel olacak şekilde ölümcül kazaların yaşandığı sektörler içerisinde inşaat sektörü başı çekmektedir. Ardından taşımacılık sektörü gelmektedir.

3. Madencilik Sektörüne Yönelik UÇÖ'nün 176 Sayılı Sözleşmesi ve İş Sağlığı ve Güvenliği Tedbirleri

Çalışma ortamları çeşitli sağlık ve güvenlik tehlikelerinin bulunduğu yerlerdir. İş sağlığı ve güvenliği (İSG) ile çalışanların sağlıklarının korunması ve güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Çalışanların; işyerinde kaza geçirmeden önce ya da sağlıklarının bozulması aşamasına gelmeden, sağlık ve güvenlik açısından riskli durumların ortaya konması ekonomik ve sosyal avantajlar sağlamaktadır. Bu anlayış hastalanan veya kaza geçirenlerin tedavisinden daha öncelikli ve önemlidir. Böylece hastalık ve yaralanmaların önüne geçilmesi temel hedef haline gelmektedir (Bilir, 2005:9). Risklerin belirlenerek önceden tedbir alınması sonucunda ekonomik olarak olası kazalar ve hastalıklar için çıkacak maliyet engellenmektedir. Sosyal olarak ise kaza ve hastalık geçirmesi muhtemel çalışanların; kaza ve hastalık geçirmeleri engellenerek yaşam kaliteleri korunmuş olmaktadır. Risk değerlendirme tüm süreçlerde, çalışma ortamı ve şartlarında ya da çevrede mevcut olan tehlikeleri sistematik metotlarla belirlemek, riskleri ortaya çıkarmak ve kontrol edebilmek için yapılan çalışmaların bütünüdür (Bayır ve Ergül, 2006:58).

Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri içerisinde iş sağlığı ve güvenliği sözleşmeleri temel ve sektörel olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. 155 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi (1981), 161 Sayılı İş Sağlığı ve Hizmetleri Sözleşmesi (1985), 187 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi (2006) temel sözleşmelerdir. Türkiye ilk iki sözleşmeyi 2004'te diğerini ise Şubat 2014'de imzalamıştır. Sektörel sözleşmeleri ise; 120 Sayılı Hijyen Sözleşmesi (1964), 152 Sayılı Liman İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi, 167 Sayılı İnşaatla sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi (1988), 176 Sayılı Madenlerde Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi (1995) ve 184 Sayılı Tarımda Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi şeklindedir (ILO, 2014:6-7).

Madenlerde görülen iş kazaları sonrası UÇÖ 1995 yılında 176 sayılı sözleşmesini üye ülkelerin onayına sunmuştur. Türkiye bu sözleşmeyi 4 Aralık 2014 tarihinde 6580 sayılı Kanun ile onaylamıştır. Söz konusu Kanun, Resmi Gazete'nin 12 Aralık 2014 Cuma günü, 29203 Sayılı basımında yer alarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, 12 Aralık 2014, Sayı 29203).

Sözleşme beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tanımlara yer verilmektedir. *“madenler; benzin ve gaz dahil madenlerin tespiti, çıkarılması ve söz konusu maddelerin işlenmesi ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü yer üstü veya yer altı alanlar”*, *“işveren; bir madende bir veya daha fazla kişiyi istihdam eden, işletmeci, birincil imtiyaz sahibi (ana yüklenici) ya da taşeron imtiyaz sahibi (alt yüklenici) gerçek ya da tüzel kişi”* olarak tanımlanmaktadır (ILO, 176 Sayılı Sözleşme, www.ilo.org, 2015).

İkinci bölümde; kapsam ve sözleşmenin uygulanma şekli bulunmaktadır. Sözleşme tüm madenler için geçerli sayılmaktadır. Ancak; üye devletlere belirli maden türlerini sözleşme dışında tutma hakkı vermektedir (II. bölüm, 2. cümle, a) fıkrası. Bu bölümde diğer maddeler; üye devletleri, madenlerde iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin uygulanmasını sağlamak üzere yasal

mevzuatlarını düzenlemeleri konusunda sorumlu tutmaktadır (ILO, 176 Sayılı Sözleşme, www.ilo.org, 2015).

Üçüncü bölümde ise madende (iş sağlığı ve güvenliği açısından) önleyici ve koruyucu tedbirlere yer verilmektedir. Bu bağlamda en büyük yükümlülük önce işveren tarafında görülmektedir. Üçüncü bölümün ilk maddesi, sözleşmenin 6. maddesi “*bu Sözleşme ile belirlenen önleyici ve koruyucu tedbirleri alırken işveren aşağıdaki öncelik sırasına göre hareket edecektir: a) riski ortadan kaldır, b) riski kaynakta kontrol altına al, c) iş güvenliği sistemlerini kullanarak riski asgari düzeye indir, d) risk halen devam ediyorsa kişisel koruyucu ekipman sağla*” şeklindedir. Sözleşmenin 7. md. işverenin kontrolleri altında bulunan madenlerdeki iş sağlığı ve güvenliği risklerini ortadan kaldırmak veya asgariye indirmek için gerekli tüm önlemleri almakla yükümlü tutmaktadır. Sözleşmenin 8. md. her bir maden alanı için ayrı olmak üzere özellikle öngörülebilir endüstriyel ve doğal felaketler için acil durum planı hazırlanmasına hükmetmektedir. 9. md. fiziksel, kimyasal veya biyolojik bir zarara uğrayan çalışanın işveren tarafından bilgilendirilmesi, çalışanın başına gelen olay sonrası ortaya çıkabilecek riskleri ortadan kaldırması veya asgari düzeye indirmesi, mümkünse onu koruması ve son olarak ilk yardım hizmeti sağlaması hükmü yer almaktadır. Sözleşmenin 10. md. işvereni; madenlerde çalışma sırasında iş kazası veya meslek hastalığı geçiren işçilerin sağlık gözetiminde tutulmasından sorumlu tutmaktadır. Sözleşmenin 12. md. üçüncü bölümün A kısmının son maddesini oluşturmaktadır. İki işverenin faaliyet gösterdiği bir madende; madenden sorumlu işverenin aynı zamanda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri de almaktan sorumlu olduğuna hükmetmektedir (ILO, 176 Sayılı Sözleşme, www.ilo.org, 2015).

Üçüncü bölümün B kısmında işçilerin ve işçi temsilcilerinin hakları ve ödevlerine yer verilmektedir. 13. Md. ile başlayan bu bölümde; ulusal yasalar ve düzenlemeler ışığında işçilere aşağıdaki haklar verilmektedir. Bu haklar (ILO, 176 Sayılı Sözleşme, www.ilo.org, 2015);

- *kazaları, tehlikeli durumları ve ortaya çıkabilecek zararları işverene ve yetkililere bildirmek*
 - *işveren veya yetkililer tarafından iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili endişe yaratan durumlarda inceleme ve araştırma yapılması için istekte bulunmak*
 - *kendi iş sağlıkları ve güvenliklerini etkileyebilecek işyerindeki tehlikeleri bilmek veya bu konuda bilgilendirilmek*
 - *işveren tarafından tutulan ve kendi iş sağlıkları ve güvenliklerini etkileyebilecek bilgileri elde etmek*
 - *maden içerisinde tehlikeli bir durum ortaya çıktığında veya tehlike arz eden bir durumun varlığında veya sağlıklarını tehdit eden bir durum ortaya çıktığında madenden dışarı çıkmak*
 - *toplu olarak iş sağlığı ve güvenliği temsilcilerini seçme hakkı*
- şeklindedir.

13. md. ikinci kısmı; maden işçilerinin temsilcilerinin haklarını ortaya koymaktadır. Bu haklar (ILO, 176 Sayılı Sözleşme, www.ilo.org, 2015);

- *işsağlığı ve güvenliği ile ilgili her konuda işçileri temsil etmek*
- *işveren veya yetkililer tarafından yürütülecek inceleme ve araştırmalara katılmak*
- *işsağlığı ve güvenliği meselelerini izlemek ve araştırmak*
- *danışma ve bağımsız uzmanlara yardım için başvurmak*
- *politikalar ve süreçler dahil iş sağlığı ve güvenliği konusunda işveren ile görüş alış verişinde bulunmak*
- *yukarıda sayılan hakları yerine getirme konusunda süreçler ulusal kanunlar ve düzenlemeler ile ve işveren ve işçiler ve işçi temsilcileri arasındaki görüşmeler ile belirlenecektir.*
- *ulusal yasalar ve düzenlemeler yukarıda belirtilen hakların yerine getirilmesinde herhangi bir ayrımcılık ve mukabele yapılmayacağını güvence altına alacaktır*

ifadelerini içermektedir.

14. md. işçilerin alacakları eğitime uygun olarak yükümlülüklerini (ödevlerini) içermektedir. Yükümlülükler genel olarak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili genel noktaları düzenlemektedir. Bunlar arasında kurallara uymak, diğer çalışanları gözetmek, tehlikeli bir durumu rapor etmek ve işveren ile birlikte hareket etmek gibi noktalar yer almaktadır. Madde incelendiğinde, bu yükümlülüklerin (ILO, 176 Sayılı Sözleşme, www.ilo.org, 2015);

- *daha önceden tanımlanmış iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine uymak*
- *kendi iş sağlıkları ve güvenliklerine ve ayrıca diğer çalışanların iş sağlıkları ve güvenliklerine dikkat etmek*
- *risk içeren bir durumu üst yöneticilerine derhal rapor etmek*
- *işveren ile bu konularda işbirliği içerisinde hareket etmek*

şeklinde olduğu görülmektedir.

C. Bölümü İşbirliği başlıklıdır ve içerisinde 15. md. bulunmaktadır. Bu maddede madenlerde iş sağlığı ve güvenliğinin artırılması için işverenler, işçiler ve işçi temsilcilerinin işbirliğini arttırmak üzere ulusal yasalar ve düzenlemelere uygun önlemler alınması öngörülmektedir.

Sözleşmenin 4. Bölümü Sözleşmenin uygulanma şeklini ve 5.Bölümü son hükümleri içermektedir.

4. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ve Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Resmi Gazete'nin 30 Haziran 2012 Tarihli ve 28339 Sayılı basımı ile yürürlüğe girmiştir. Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği ise Resmi Gazete'nin 19 Eylül 2013 Perşembe Tarihli ve 28770 Sayılı basımı ile yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin hazırlanmasında Avrupa Birliği'nin 1992 tarihli ve 92/104/EEC sayılı Avrupa Birliği Direktifi ve 3/11/1992 tarihli ve 92/91/EEC Direktifine paralel olarak hazırlanmıştır (bknz. md. 3). Bu iki kanunun yanı sıra Resmi Gazete'nin 23 Nisan 2015 Tarihli 29335 Sayılı

Basımında Yayımlanan 6645 Sayılı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” madenlerde çalışma konusunda ve iş sağlığı ve güvenliği üzerine bir takım yeni düzenlemeler de getirmiştir.

Türkiye’de risk değerlendirmesi şartı 2003 tarihli 4857 Sayılı İş Kanunu’na göre Çalışma Bakanlığı’nın çıkarttığı yönetmeliklerde yer almıştır. Yer altı ve Yersüt Maden İşletmelerinde Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği 21 Şubat 2004 tarihinde 25380 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte madenlerde risk değerlendirmesi şartı getirilmiştir (Resmi Gazete, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2015). Bu konuda 2004 yılında ortaya konan tartışmalar AB ile uyum çerçevesinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili; risk değerlendirmesi, çalışanların eğitimi, işçi ve işçi temsilcilerinin katılımı...vb. konuların uygulamaya konmasında karşılaşılabilecek güçlükler üzerinedir (Güneş, 2004:78).

Tablo 9’da görüldüğü üzere 2013 yılında yürürlüğe giren Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği, ILO’nun 176 Sayılı Sözleşmesi’nin yükümlülükler kısmı oldukça benzer ifadelere yer vermektedir. İşverenin birincil önceliği İSG ile ilgili oluşabilecek riskli durumları önceden belirleyerek bunları ortadan kaldırmak, böylece çalışanların hayatlarını korumaktır. Çalışanların yükümlülüğü ise İSG mevzuatına uygun hareket ederek sağlıklarını ve yaşamlarını güvence altına almaktır.

Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği’nin yanı sıra, Soma ve Ermenek facialarından sonra torba kanun içerisinde madenlerde iş sağlığı ve güvenliği üzerine çeşitli düzenlemelere yer verilmektedir. Bu noktada görülen eksikliklerin giderildiği değerlendirilebilir.

6645 Sayılı Kanun ile;

- işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı; görevini kusurlu yerine getirmesi veya işveren tarafında hareket etmesi belgesinin askıya alınmasına,
- işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının yaptığı bildirim sonucu iş sözleşmesi iptal edilirse; işveren bir yıllık sözleşme ücreti tutarından az olmamak üzere tazminat ödemesine
- planlanan üretim miktarlarının tedbirsiz olarak arttırılması işverene hapis cezası verilmesine,
- ölümlü iş kazası yaşanan işletmelerin sahipleri; kusurları yargı kararı ile tespit edildikten sonra iki yıl süreyle kamu ihalelerine katılamamalarına
- Yaşam odalarının bir yıl içerisinde yayınlanacak bir yönetmeliği takiben kurulmasına
- eğitim ve kişisel koruyucu donanımlar ile ilgili eksikliklerde cezalar arttırılmasına
- kömür madenlerinde asgari ücretin iki katına çıkarılmasına,
- maden işçilerinin emeklilik yaş haddinin 55’ten 50’ye çekilmesine
- madenlerde daha önce 36 saate indirilen çalışma süreleri ise 37.5 saate çıkarılmasına

dair hükümlere yer verilmiştir.

Tablo 9: 176 Sayılı Sözleşme ve Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'nin Karşılaştırması

	176 Sayılı Sözleşme	Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği
İşverenin Yükümlülükleri	İSG riskini ortadan kaldırmak, İSG riskini kaynağa kontrol altına almak, İSG sistemlerini kullanarak riski asgari düzeye indirmek, İSG riski halen devam ediyorsa kişisel koruyucu ekipman sağlamak	Psiko-sosyal riskler dahil, çalışanların işyerinde karşılaşılabilecekleri tüm riskleri belirlemek ve değerlendirmek, İşyerlerinin tasarımının, çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehlikeye atmayacak şekilde olması, İşyerinde yapılacak her türlü çalışma sırasında yetkili bir kişi bulundurma Özel riski bulunan işlerin yalnızca bu işlerle ilgili eğitim alan kişiler tarafından yapılması Tüm güvenlik talimatlarının çalışanların anlayacağı biçimde hazırlanması
İşçilerin Yükümlülükleri ve Hakları	Tehlikeli bir durumu işveren bildirmek, inceleme yapılması talebinde bulunmak İSG konularında bilgi sahibi olmak İSG konularında bilgi talebinde bulunmak İSG riski varsa madeni terk etmek İSG temsilcisi seçmek	İlgili mevzuatın öngördüğü ve işverenin bunlara uygun olarak vereceği İSG talimatlarına uymak (md. 6)
İşçi Temsilcisi	İSG ile ilgili her konuda işçileri temsil etmek.	İşveren, çalışanları veya temsilcilerini işverenin ve çalışanların yükümlülükleri ve tehlikelere karşı aldığı önlemler konusunda bilgilendirir, İşveren çalışanların veya temsilcilerinin görüşlerini alır ve katılımlarını sağlar.

Türkiye'nin 2004 yılından bu yana ILO'nun temel İSG Sözleşmelerini kabulü bu konuya verdiği öneme işaret etmektedir. 2012 yılında 6331 Sayılı İSG Kanunu'nu kabulü sonrası ILO'nun madenlere yönelik 176 Sayılı Sözleşmesini kabulü mevzuat açısından büyük bir sorun teşkil etmemektedir.

Yaşanan iş kazaları konusunda bu durumda ortaya çıkan eksikliklerden bir tanesi; İSG mevzuatı yetersizliğinden ziyade, toplumda iş sağlığı ve güvenliği kültürünün olmayışdır. Bu konuda seminerler ve konferanslar ile eğitim çalışmaları yürütülmektedir. ILO'nun temel İSG Sözleşmeleri de uluslararası arenada en fazla ölümlü kazaların görüldüğü madencilik ve inşaat sektörlerinde iş kazalarının azaltılmasını amaçlamaktadır (ILO, www.ilo.org, 2015). Böyle bir kültürün oluşturulması noktasında sadece devletin çabalarına bağlı kalmak doğru bir yaklaşım değildir. Özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) katkısı da beklenmelidir.

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili Çalışma Bakanlığı'na bağlı olarak gerçekleştirilen denetimleri yürüten müfettişlerin oldukça geniş hakları bulunmaktadır. Bunlar işyerlerine serbestçe girebilme, görüşme yapma ve bilgi isteme, inceleme yapma, belgeleri inceleyebilme, örnek alma ve tedbir alma şeklindedir (Gerek, 1998:163). Maden işletmelerinde iş sağlığı ve

güvenliği ile ilgili denetim mekanizmalarının çağın gereklerine göre sürekli olarak gözden geçirilip; mühendislik ve teknoloji bakımından ortaya konan yeni gelişmelerin sektöre uyarlanması gerekmektedir.

İş kazalarının azaltılması noktasında; işçilerin temsilcilerine büyük görevler düşmektedir. Bu noktada örgütlü hareket yaklaşımı benimsenebilir. Amerika Birleşik Devletlerinde sendikalaşmanın ölümcül ve ölümcül olmayan iş kazalarını azalttığı çalışmalar ile ortaya konmuştur (Morantz, 2013:109). Sendikalar, işçiler açısından STK'lar içerisinde ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır. Kurulu buldukları işkollarında ve işyerlerinde pazarlık güçleri ve bir STK olarak toplumu harekete geçirme kapasiteleri; iş sağlığı ve güvenliği alanında belirli bir kültürün oluşumunda ciddi bir potansiyele sahip olduklarının göstergesidir (Kılıkış, 2014:51).

SONUÇ

Türkiye'de kömür madenciliği önemli bir istihdam alanı olarak varlığını sürdürmektedir. Yer üstü ve yer altı kömür sahalarında çalışanların iş kazası yaşamaları hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde sıkça görülen bir durumdur. Ancak, 2014 yılında Soma ve Ermenek'te Kurulu maden ocaklarında yaşanan iki felaket, iş kazaları bakımından linyit ve taşkömürü alt sektörünü, ölümcül kazaların yaşandığı sektörler arasında ilk sıraya taşımıştır.

Türkiye, 2003 yılından itibaren 4857 sayılı İş Kanunu'nda, gelişmiş ülkelerin iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına paralel hükümler ile riski tespit ederek ortadan kaldırma yönelimli proaktif anlayışı çeşitli yönetmeliklerle uygulamaya koymuştur. 2012 tarihli 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile mevzuat bakımından güncellenmiştir.

Madenlerde yaşanan kazalar sonrası kabul edilen 176 sayılı sözleşme ile bu sektöre yönelik eksikliklerin giderilmesi amaçlanmıştır. Sözleşmenin kabulü sonrası gözlemlenen mevzuat değişikliklerinin de bu yönde olduğu görülmektedir. Ancak kanunların AB ve gelişmiş ülkeler standartlarına yaklaştırılması ile iş bitmemektedir. Proaktif yaklaşım olarak adlandırılan yeni iş sağlığı ve güvenliği anlayışı yaklaşık 12 yıldır kanunlarda varlığını sürdürmektedir. Buna karşın madenlerde iş kazaları yaşanmaya devam etmektedir.

İş kazalarının önlenmesinde ya da en azından asgari düzeye indirgenmesinde uzun vadede çalışanlar arasında iş sağlığı kültürünün oluşturulması ve çalışanların bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Bu noktada; denetim mekanizmalarının etkinliğinin artırılması ve tarafların (işveren, işçi ve devlet) sosyal diyalog içerisinde hareket etmeleri büyük önem taşımaktadır. Sendikaların iş sağlığı ve güvenliği alanında gereken önemi vermeleri sonucu gelecek yıllarda iş kazaları sayısının düşmesi tüm tarafların beklentisidir.

KAYNAKÇA

- Bajpayee, T., Rehak, T., Mowrey, G., Ingram, D., (2004), "Blasting Injuries in Surface Mining with Emphasis on Flyrock and Blast Area Security", *Journal of Safety Research*, 35, pp. 47-57.
- Bayır, Mehmet, Ergül, Mümin, (2006), *İş Güvenliği ve Risk Değerlendirme Uygulamaları*, Aktüel Yayınları, ISBN 9944-5610-0-2, Bursa.
- Bilir, Nazmi, (2005), "İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Bir Yaklaşım: Risk Değerlendirmesi ve Risk Yönetimi", *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, Sayı 25, Yıl 5, Mayıs-Haziran, ss. 9-11.
- Donoghue, A., (2004), "Occupational Health Hazards in Mining an Overview", *Occupational Medicine* 54, Issue 5, pp. 283-289.
- European Commission, (1999), *European Statistics on Accidents at Work, Methodology*, ISBN 92-828-6865-6, Office for Official Publications of the European Communities Luxembourg.
- Eurostat Veritabanı (2013), European Commission.
- Fosdyke, Gerald B., (2008), "Coal Mining Research, Technology and Safety", Editor: Gerald B. Fosdyke, Nova Science Publishers, Inc., New York, USA.
- Güneş, Şerif, (2004). "İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatı ve Uygulamalar Paneli", "İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler ve İşveren Yükümlülükleri" Semineri, Tebliğler ve Görüşler, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, 24 Şubat 2004, The Marmara Oteli-İstanbul, ISBN 975-2545-25-7, ss. 77-82.
- Hunting, K. Weeks, J., (1993), "Transport Injuries in Small Coal Mines: An Exploratory Analysis", *American Journal and Industrial Medicine* 23, Issue 3, pp. 391-406.
- ILO, (2014), *Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği, ILO Düzenlemeleri ve Uygulamaları*, sunum, Hazırlayan: Kadir Uysal, ILO Türkiye Ofisi, Ankara.
- ILO, (2015), "Turkey Ratifies the Safety and Health in Construction Convention, 1988 (No. 167) and the Safety and Health in Mines Convention, 1995 (No. 176)", (http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/ankara/areas/turkey_ratifies_167_176.htm, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2015 Pazar).
- Kılıç, Ö., Kılıç, A.M., Kaçmaz, E., (2009), "Yeraltı Maden İşletmelerinde Oluşan Göçüklerin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İncelenmesi", *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, Sayı: 43, Temmuz-Ağustos-Eylül, ss. 11-15.
- Kılış, İlknur, (2014), *İş Sağlığı ve Güvenliği*, Dora Yayıncılık, Bursa, ISBN:978-605-9929-10-3.
- Maiti, J., Chatterjee, S., Bangdiwala, S., (2004), "Determinants of Work Injuries in Mines-An Application of Structural Equation Modelling", *Injury Control and Safety Promotion*, Vol. 11, No. 1, pp.29-37.

- Morantz, Alison D. (2013), “Coal Mine Safety: Do Unions Make a Difference?”, *ILRReview*, 66(1), Cornell University, Print 0019-7939/Online 2162-271X, pp. 88-116.
- Nüvit, Gerek, (1998), *Türkiye’de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği*, Türk Metal Sendikası Yayını.
- Poplin, G. S., Miller, H. B., Ranger-Moore, J., Bofinger, C.M., Kurzius-Spencer, M., Harris, R.B., Burgess, J.L. (2008), “International Evaluation of Injury Rates in Coal Mining: A Comparison of Risk and Compliance-based Regulatory Approaches”, *Safety Science* 46, Science Direct, pp.1196-1204.
- Resmi Gazete, 12 Aralık 2014. 176 Sayılı Maden İşyerlerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, internet basımı, (<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141212.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141212.htm>, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2015).
- Resmi Gazete, Yer altı ve Yerüstü Maden İşletmelerinde Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği, 21 Şubat 2004 Tarih, 25380 Sayı, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/02/20040221.htm#4>, Erişim Tarihi:12 Mayıs 2015, Saat: 23:16.
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Maden İşleri Genel Müdürlüğü İstatistikleri, 2015, (<http://www.migem.gov.tr/istatistikler/istatistik.html>, Erişim Tarihi: 14 Nisan 2015).
- T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, İstatistik Yıllıkları 2013, Excel Dosyası.
- T.C. Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü, (2014), *Taşkömürü Sektör Raporu*, Mayıs, s.26.
- TÜİK, *İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri Araştırması Sonuçları*, 2013.
- United Nations (2011), *Energy Statistics Yearbook*, p.146.
- Yiğit, Abdulvahap (2005), *İş Güvenliği ve İşçi Sağlığı*, Aktüel Yayınları, Alfa Akademi Ltd. Şti, Bursa, ISBN, 975-253-025-7.
- Yiğit, Abdulvahap (2013), *İş Güvenliği*, Dora Yayıncılık, Bursa, ISBN: 978-605-4798-43-8.